

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 6 września 2019 r. powód Przedsiębiorstwo Budownictwa (...) S.A. w T. wniosła o zasądzenie od pozwanej Gminy M. W. kwoty 1.132.593,84 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 21 lutego 2019 r. oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że w rezultacie przeprowadzonego przez pozwaną w trybie przetargu nieograniczonego o realizację zadania inwestycyjnego i wyłonienia oferty powoda jako najkorzystniejszej, pomiędzy powodem a pozwaną w dniu 12 kwietnia 2017 r. została zawarta umowa. Na podstawie przedmiotowej umowy powód zobowiązał się w stosunku do pozwanej, że wykona przedmiot tej umowy zgodnie z dokumentacją projektową, ze specyfikacją istotnych warunków zamówienia, ofertą powoda i kosztorysem i harmonogramem, decyzją o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej oraz zgodnie z obowiązującymi przepisami i normami. Pozwana natomiast m.in. zobowiązała się przekazać powodowi dokumentację projektową. W toku realizacji zadania inwestycyjnego powód stwierdził jednakże, że dokumentacja projektowa przekazana powodowi przez pozwaną zawiera liczne błędy uniemożliwiające należytą realizację zadania inwestycyjnego, o czym poinformował pozwaną. Zaistnienie błędów w dokumentacji zmusiło powoda do wstrzymania robót budowlanych do czasu dokonania zmian i poprawek przez pozwaną, w taki sposób aby dokumentacja projektowa była niewadliwa i kompletna oraz aby umożliwiała realizację zadania inwestycyjnego w sposób należyty i zgodny z wiedzą i sztuką budowlaną. Wszystko to zaś przedłożyło się na termin realizacji zadania inwestycyjnego, wydłużając go. W związku z tym strony zawierały aneksy do umowy wydłużając termin jej realizacji o ilość dni odpowiadającą opóźnieniom spowodowanym wadami dokumentacji projektowej. Ostatecznie, zadanie inwestycyjne zostało odebrane przez pozwaną w dniu 30 sierpnia 2018 r., a umowa została wykonana przez powoda należycie, w sposób zgodny z zasadami wiedzy i sztuki budowlanej oraz przepisami powszechnie obowiązującego prawa. Powód podkreślał, że wady w dokumentacji projektowej powodowały konieczność wprowadzenia do niej licznych zmian. Powyższa okoliczność, prócz tego, że wywołała konieczność wstrzymania robót budowlanych spowodowała również konieczność wykonania przez powoda na rzecz pozwanej robót dodatkowych i zamiennych, powodując poniesienie przez powoda dodatkowych kosztów. W ocenie powoda, łączne dodatkowe wynagrodzenie na rzecz powoda, która powinna być uiszczone przez pozwaną w związku z wadami dokumentacji projektowej powinno wynosić 1.132.595,84 zł, na które składają się kwota 88.822,51 zł z tytułu robót dodatkowych nie ujętych w dokumentacji, a które zlecone zostały protokołami konieczności, kwota 541.673,56 zł z tytułu robót dodatkowych spowodowanymi zmianami zakresu i ilości robót w dokumentacji projektowej oraz kwota 502.097,78 zł z tytułu kosztów ogólnych spowodowanych wydłużeniem terminu realizacji robót. Powód w treści uzasadnienia podnosił również, że na etapie zadania inwestycyjnego wielokrotnie zgłaszał pozwanej konieczność wykonania robót dodatkowych, z czym pozwana zgadzała się. W ocenie powoda, nie ulega wątpliwości, że koszty które poniósł w związku z wadami dokumentacji projektowej stanowią należne mu wynagrodzenie za realizację zadania inwestycyjnego, które pozwana powinna była zapłacić na rzecz powoda, a czego nie uczyniła. Dotyczy to zarówno kosztów ogólnych spowodowanych realizacją zadania inwestycyjnego w wydłużonym terminie, jak i kosztów spowodowanych realizacją przez powoda na rzecz pozwanej robót dodatkowych i zamiennych.

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwana odnosząc się do dochodzonego przez powoda roszczenia w kwocie 502.097,78 zł z tytułu kosztów ogólnych spowodowanych wydłużeniem terminu realizacji robót wskazała, że oderwane jest od realiów inwestycji. Żądanie powoda nie znajduje uzasadnienia w treści łączącego strony procesu stosunku obligacyjnego, pozostaje w sprzeczności z pierwotnym brzmieniem umowy, znanym powodowi na etapie przygotowania oferty w postępowaniu przetargowym, z treścią oświadczeń zawartych w aneksach do umowy, jak również z zachowaniem powoda w trakcie realizowania zamówienia. Pozwana podkreślała również, że nie można ignorować faktu, że wynagrodzenie powoda miała charakter ryczałtowy, większość okoliczności rzutu

na konieczność przedłużenia terminu realizacji inwestycji znana była stronom już na etapie wywołania wykonawcy robót. Podmiot wyspecjalizowany w budowie dróg, kalkulując ofertę, winien wziąć pod uwagę możliwość przedłużenia procesu inwestycyjnego z uwagi na występowanie okoliczności szczegółowo wymienionych we wzorze umowy, tym bardziej, że opisane w paragrafie 16 umowy (...)272.2017 przypadki są typowe dla tego typu przedsięwzięć. Pozwana kwestionowała również pozostałe roszczenia powoda tak co do zasady jak i ich wysokości, już chociażby z uwagi na fakt, że te nie zostały w pozwie w żaden sposób wyspecyfikowane. Pozwana podkreślała, że trudno odnieść się do roszczenia, znajdującego zdaniem powoda oparcie w treści protokołów konieczności w sytuacji, gdy protokoły nie zawierają zaakceptowanych przez strony procesu inwestycyjnego obmiaru oraz kosztorysów, a ponadto nie zostały potwierdzone przez osoby upoważnione do reprezentowania zamawiającego, a wykonawca odmiennie szacuje ich wartość we wniosku o zawezwanie do próby ugodowej oraz w pozwie.

W dalszym toku procesu strony podtrzymały swoje stanowiska.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W rezultacie wyboru oferty powoda i udzielenia zamówienia publicznego w myśl przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2018 r., poz. 1986), w trybie przetargu nieorganicznego strony, tj. pozwana Gmina M. W. jako Zamawiający i powód Przedsiębiorstwo Budownictwa (...) S.A. w T. jako Wykonawca zawarły w dniu 12 kwietnia 2017 r. umowę nr (...)272.12.2017.

Zgodnie z § 1 ust. 1 Przedmiot zamówienia stanowiły roboty budowlane, związane z przebudową drogi ulicy (...) od skrzyżowania z Mostem M. do Grodzkiej 83a – odcinek o długości około 1490 m wraz z odcinkami przejściowymi powiązania nowych nawierzchni jezdni, ciągów pieszych i rowerowych z istniejącymi, w ramach zadania inwestycyjnego pn: „Rozbudowa ulicy (...) wraz z infrastrukturą towarzyszącą” w ramach zadania „Przebudowa ulicy (...) wraz z infrastrukturą towarzyszącą”

Wykonawca obowiązał się wykonać przedmiot zamówienia zgodnie z :

- 1) dokumentacją projektową, stanowiącą załącznik nr 1 do przedmiotowej umowy,
- 2) specyfikacją istotnych warunków zamówienia, stanowiącą załącznik nr 2 do przedmiotowej umowy,
- 3) ofertę Wykonawcy, stanowiącą załącznik nr 3 do przedmiotowej umowy,
- 4) kosztorys ofertowy i harmonogramem rzeczowo-finansowym, o których mowa w § 5 ust. 2 pkt 1,
- 5) ostateczną decyzję o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej,
- 6) obowiązującymi przepisami i normami.

W § 2 ust.1 Wykonawca zobowiązał się zrealizować przedmiot zamówienia w terminie do dnia zawarcia niniejszej umowy do dnia 31 grudnia 2017 r. Przy czym rozpoczęcie realizacji robót budowlanych, stanowiących przedmiot zamówienia, nastąpi w dniu protokolarnego przekazania Wykonawcy placu budowy (ust. § 2 ust. 2). W umowie określono również, że pod pojęciem zakończenia realizacji robót budowlanych, stanowiących przedmiot zamówienia, należy rozumieć pisemne zgłoszenie przez Wykonawcę gotowości do odbioru końcowego i potwierdzenie przez inspektora/inspektorów nadzoru inwestorskiego stosownym wpisem w dzienniku budowy wykonania wszystkich robót budowlanych, wchodzących w zakres przedmiotu zamówienia.

Strony w § 3 ust.1 ustaliły, że wynagrodzenie za realizację robót budowlanych, stanowiących przedmiot niniejszego zamówienia, będzie opiewało na kwotę 4.785.946,85 zł brutto. Dalej ustalono, że wynagrodzenie jest wynagrodzeniem ryczałtowym (§ 3 ust. 2). Z kolei podstawą do określenia wynagrodzenia była dokumentacja budowlana oraz ilość robót wynikających z tej dokumentacji, natomiast przedmiar robót miał charakter pomocniczy (§ 3 ust. 3). Ponadto wynagrodzenie zgodnie z zawierało wszelkie koszty związane z realizacją przedmiotu zamówienia, wynikające wprost

z dokumentacji projektowej, jak również nie ujęte w dokumentacji projektowej, a niezbędne do prawidłowego wykonania przedmiotu zamówienia, w szczególności:

- 1) podatek o towaru i usług (VAT),
- 2) koszty materiałów budowlanych,
- 3) koszt wszelkich robót przygotowawczych,
- 4) koszt wszelkich robót porządkowych,
- 5) koszt zagospodarowania placu budowy,
- 6) koszt utrzymania zaplecza (naprawy, woda, energia elektryczna, telefon, dozоровanie budowlane, ubezpieczenie budowy),
- 7) koszt utrzymania dróg dojazdowych do placu budowy,
- 8) koszt robót związanych z zabezpieczeniem placu budowy od strony istniejących już budynków,
- 9) koszt oznakowania robót na czas budowy,
- 10) koszt badań kontrolnych wskazanych w Szczegółowych Specyfikacjach Technicznych Wykonania i Odbioru Robót Budowlanych ((...)),
- 11) koszt bieżącej obsługi geodezyjnej,
- 12) koszt wykonania dokumentacji podwykonawczej,
- 13) koszt wykonania inwentaryzacji geodezyjnej podwykonawczej,
- 14) koszty robót pomiarowych,
- 15) koszty sporządzenia projektów czasowej zmiany organizacji ruchu,
- 16) koszty ewentualnego odtworzenia oznakowania,
- 17) koszt odtworzenia punktów poziomej i wysokościowej osnowy geodezyjnej zniszczonych w trakcie prowadzenia robót,
- 18) koszt ewentualnej naprawy urządzeń sieci uzbrojenia podziemnego i nadziemnego oraz budowli/urządzeń/ elementów zagospodarowania terenu, znajdujących się w sąsiedztwie prowadzonych robót,
- 19) koszt wykonania wszelkich tablic informacyjnych i ogradzania placu budowy,
- 20) koszt wykonania pełnej dokumentacji fotograficznej poszczególnych etapów robót od początku do zakończenia robót,
- 21) koszt wybudowania (na potrzeby czasowej organizacji ruchu i obsługi terenu budowy) dróg tymczasowych, objazdowych, itp.,
- 22) koszt ewentualnego usunięcia wszelkich zniszczeń i uszkodzeń substancji drogowej, powstałych w wyniku ruchu sprzętu i pojazdów obsługujących budowę,
- 23) koszt zagospodarowania odpadów powstałych w wyniku prowadzenia robót,

- 24) koszt zagospodarowania odpadów powstałych w wyniku prowadzenia robót,
- 25) koszt sporządzenia dokumentacji fotograficznej robót zanikających (ulegających zakryciu),
- 26) koszt ewentualnego prowadzenia robót budowlanych, stanowiących przedmiot zamówienia, w systemie wielozmianowym oraz prac w dniach wolnych od pracy,
- 27) koszt ewentualnego odtworzenia nawierzchni ulic przyległych w przypadku ingerencji większej niż przewidują dokumentacje projektowe, np.: w przypadku usuwania kolizji,
- 28) koszt ewentualnej likwidacji wszelkich odkrytych w toku robót, a nieujawionych w dokumentacjach, kolizji z urządzeniami infrastruktury technicznej, w tym regulację wysokościową urządzeń obcych.

Ponadto, niedoszacowanie, pominięcie oraz brak rozpoznania zakresu przedmiotu zamówienia nie może być podstawą do żądania do zmiany wynagrodzenia ryczałtowego (§ 3 ust. 5), zaś ceny robót w kosztorysie ofertowy, o którym mowa w § 5 ust. 2 pkt 1, nie będą podlegały waloryzacji ze względu na inflację (§ 3 ust. 6).

Do obowiązków Zamawiającego należało między innymi przekazanie Wykonawcy dokumentacji projektowej (§ 4 ust. 2 pkt 2). Z kolei do obowiązków Wykonawcy należało wykonanie robót budowlanych, stanowiących przedmiot zamówienia, zgodnie z dokumentacją projektową, szczegółowymi specyfikacjami technicznymi wykonania i odbioru robót budowlanych ((...)), obowiązującymi normami, wiedzą budowlaną, technologią, przepisami BHP, przepisami przeciwpożarowymi, zasadami bezpieczeństwa, zaleceniami inspektorów nadzoru inwestorskiego oraz osoby sprawującej nadzór autorski.

Ponadto zgodnie z § 16 ust. 1 pkt 1 ppkt a oprócz przypadków, o których mowa w art. 144 ust. 1 pkt 2-6 ustawy – Prawo zamówień publicznych, Zamawiający, działając na podstawie art. 144 ust. 1 pkt 1 ustawy – Prawo zamówień publicznych, dopuszcza możliwość wprowadzenia zmiany umowy w stosunku do treści oferty na podstawie której dokonano wyboru Wykonawcy, w przypadku zaistnienia okoliczności niemożliwych do przewidzenia w chwili zawierania umowy lub w przypadku wystąpienia okoliczności siły wyższej, przez którą należy rozumieć zdarzenie niezależne od żadnej ze strony niniejszej umowy, zewnętrzne, niemożliwe do zapobieżenia, które nastąpiło po dniu wejścia w życie niniejszej umowy: w szczególności wojny, akty terroryzmu, klęski żywiołowej, strajki oraz akty władzy i administracji publicznej, przy czym przedłużenie terminu realizacji zamówienia nastąpi o liczbę dni odpowiadającą okresowi występowania siły wyższej.

Dowód: umowa nr (...).272.12.2017 – k. 40-64.

Wykonawcą dokumentacji projektowej na potrzeby zadania inwestycyjnego był (...), T. sp.j. we W..

Przedmiotowa dokumentacja wykonana została na podstawie umowy I. (...). (...).54.2016 z dnia 8 marca 2016 r. zgodnie z którą pozwana jako Zamawiający, a (...), T. sp.j. we W. jako Wykonawca przyjął do wykonania usługę polegającą na wykonaniu kompleksowej dokumentacji projektowo-kosztorysowej na przebudowę ul. (...) w ramach zadania pn.: „Przebudowa dróg powiatowych”. Zgodnie z umową dokumentacja obejmowała zaprojektowanie: przebudowy jezdni oraz chodnika, budowę ścieżki rowerowej, budowę kanalizacji deszczowej oraz rozwiązanie wszelkich kolizji, w przypadku kolizji z drzewami Wykonawca pracuje projekt wycinki i nasadzeń zastępczych.

Dowód: umowa I. (...). (...).54.2016 z dnia 8 marca 2016 r. – k. 223-228, aneks nr (...) z dnia 29 lipca 2016 r. do umowy I. (...). (...).54.2016 z dnia 8 marca 2016 r. – k. 229.

Pozwany przekazywał powodowi plac budowy etapowo.

Powód nie mógł prowadzić robót budowlanych na całym odcinku ul. (...). Związane to było z prowadzonymi robotami MPWiK dotyczącymi modernizacji i wymiany sieci wodociągowej z przyłączeniami na ul. (...).

Dowód: zeznania świadka M. K. (1) – k. 803-807.

Ponadto trakcie realizacji zadania inwestycyjnego powód stwierdził szereg wad dokumentacji projektowej bądź opóźnień w przekazywaniu niezbędnej dokumentacji zamiennej. Do najistotniejszych z nich należało zaliczyć :

- 1) kolizję chodnika ze słupami energetycznymi str. L od km 0+788 do 1+380,
- 2) brak rozwiązań wysokościowych chodnika i wjazdów przez chodnik str. L od km 0+600 do 0+830,
- 3) brak rozwiązań wysokościowych ścieżki w km 0+490 – przy ul. (...) nie przewidziano wycinki drzew,
- 4) brak możliwości wykonania studni kanalizacji deszczowej w wyznaczonych miejscach na etapie II km 0+970 do 1+200 – po geodezyjnym wytyczeniu studni, pierścieni obciążających i pokrywy ww. studni nakładają się na pierścienie i obrysy studni wypustów deszczowych (zbyt mała odległość pomiędzy ww. elementami),
- 5) brak możliwości wykonania studni D2/1 i kolektora deszczowego na ul. (...) – zbyt bliska odległość studni od płotu (studia (...) w działkę prywatną nr (...)),
- 6) kolizję kolektora deszczowego na odcinku od studni D2/5 do d2/6 z przyłączem kanalizacji sanitarnej na wysokości posesji ul. (...),
- 7) nieprawidłowo zaprojektowaną geometrię wyspy uniemożliwiającą korzystania z zatoki autobusowej przez MPK we W.,
- 8) konieczność korekty wysokościowej krawężników dostosowując je do stanu istniejącego z zachowaniem spadków poprzecznych i podłużnych,
- 9) kolizję lokalizacji krawężnika ze studnią teletechniczną,
- 10) brak zjazdu w rejonie apteki,
- 11) kolizję ze skrzynką energetyczną i związaną z tym konieczność przebudowy już wykonanego chodnika i ścieżki rowerowej w km 0+360 str. P,
- 12) konieczność zmiany pochylenia kostki betonowej na <0,5%,
- 13) braki rozwiązań geometrycznych chodnika i zjazdów na odc. od 0+530 do 0+710 str. L,
- 14) brak rozwiązań geometrycznych chodnika i zjazdów na odc. od 0+530 do 0+710 str. L,
- 15) brak rozwiązania w zakresie muru oporowego w km 0+510 str. P (ujęto w aneksie nr (...) do Umowy),
- 16) kolizję nowobudowanego kolektora pomiędzy studniami D2/8 i D2/9 z przyłączem sieci sanitarnej na wysokości posesji ul. (...),
- 17) kolizję nowobudowanego kolektora pomiędzy studniami D1/3 i D1/4 z przyłączem sieci sanitarnej na wysokości posesji ul. (...), instalacja sieci sanitarnej niezgodna z danymi w projekcie (ujęto w aneksie nr (...) do Umowy),
- 18) brak rozwiązania problemów z projektem w obrębie robót budowlanych prowadzących na skrzyżowaniu ulic (...),
- 19) brak możliwości ukończenia (...) tj. od Mostu do Plażowej w związku z brakiem rozwiązania kwestii „muru oporowego”,
- 20) brak zgodności wysokości pomiędzy istniejącym stanem a projektowanym dla zatoki autobusowej w km 0+500 str. L,

21) brak frontów dalszych prac budowlanych drogowych w związku z nierozwiązaniem kwestii:

- muru oporowego w km 0+520 str. P,

- rozwiązań wysokościowych na odc. 0+000 do 0+160 str. P,

- rozwiązań geometrycznych chodnika i ścieżki rowerowej na skrzyżowaniu z ul. (...),

- brak dokumentacji na dalsze etapy prac budowlanych,

22) kolizję nowobudowanego korektora deszczowego pomiędzy studniami D2/2 i D2/22 z przyłączem sieci sanitarnej w wysokości posesji ul. (...), instalacja sieci sanitarnej niezgodna z danymi w projekcie – faktyczne rzędne wysokościowe są inne.

23) występowanie w wykopach gruntów nienośnych (pomiędzy studniami D2/18 i D2/17),

24) kolizję z przyłączem sanitarnym podczas wybudowania studni D2/21,

25) braki kompletnego projektu zamiennego,

26) kolizję nowobudowanego kolektora deszczowego pomiędzy studniami D2/13 i D2/14 z przyłączem sieci sanitarnej,

27) niezgodność dot. geometrii zjazdów przy bibliotece i przebiegu chodnika,

28) niezgodności dot. geometrii (szerokości) chodnika przy zatoce autobusowej w km 0+920 str. L Z 6,0 M NA 3,5 m. związane z koniecznością nawiązania się do stanu istniejącego,

29) kolizję muru oporowego z kablem TT,

30) rozbieżności w rzędnych (duże różnice wysokości pomiędzy chodnikiem a posesją Grodzka 6, (uszkodzeniu uległo ogrodzenie betonowe w związku z kolizją ogrodzenia).

Dowód: opinia biegłego wraz z załącznikami – k. 895-975, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1013-1016, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1020-1023, pismo biegłego z dnia 31 sierpnia 2022 r. – k. 1020-1023, pismo z dnia 6 października 2017 r. – k. 76-82, pismo z dnia 20 października 2017 r. wraz z załącznikiem – k. 83-89, pismo z dnia 27 października 2017 r. – k. 90-91, pismo z dnia 23 listopada 2017 r. wraz z załącznikami – k. 92-99, korespondencja e-mail – k. 162-222, dziennik budowy nr 74/2017 r. wydany dnia 28 kwietnia 2017 r. – k. 270-342.

Każdorazowo fakt wystąpienia tych okoliczności był zgłaszany przez powoda pozwanemu.

Dowód : zeznania świadka M. K. (1) - k. 803-807, zeznania świadka D. K. - k. 809-814, zeznania świadka T. C. - k. 816-818v.

Opóźnień w przekazywaniu niezbędnej dokumentacji zamiennej oraz waga i liczba zgłoszonych wad była na tyle duża, że fizycznie uniemożliwiła powodowi realizację zadania inwestycyjnego w terminie, wymuszając poprzez to przerwy w realizacji umowy. Ponadto w trakcie realizacją zadania inwestycyjnego były nanoszone zmiany dokumentacji projektowej w ramach sprawowanego nadzoru autorskiego.

Dowód: opinia biegłego wraz z załącznikami – k. 895-975, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1013-1016, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1020-1023, pismo biegłego z dnia 31 sierpnia 2022 r. – k. 1020-1023, pismo z dnia 27 października 2017 r. – k. 90-91, zeznania świadka M. K. (1) - k. 803-807, zeznania świadka D. K. - k. 809-814, zeznania świadka M. A. - k. 821-825, zeznania świadka M. U. - k. 833-835.

Ponadto powód w związku ze zwłoką pozwanego o w wykonaniu umowy wyzywał go do przekazania kompletnej i niewadliwej dokumentacji projektowej, oraz po przekazaniu dokumentacji projektowej niezwłocznego dokonania ustaleń w zakresie ostatecznego zakresu robót, w tym robót dodatkowych i zamiennych, a co za tym idzie sporządzenie i przekazanie stosownych aneksów dot. terminu i wynagrodzenia.

Dowód: pismo z dnia 29 listopada 2017 r. – k. 101-119.

W konsekwencji strony kilkakrotnie podpisywały aneksy do umowy nr (...).272.12.2017 z dnia 12 kwietnia 2017 r. zmieniając termin zrealizowania przedmiotu zamówienia bądź wysokość wynagrodzenia. Między innymi w dniu 12 kwietnia 2017 r. strony podpisały aneks nr (...) do umowy nr (...).272.12.2017 z dnia 12 kwietnia 2017 r. i zmieniły termin zrealizowania przedmiotu zamówienia do dnia 25 maja 2018 r. Następnie w dniu 25 czerwca 2018 r. aneksem nr (...) ponownie zmieniły termin zrealizowania przedmiotu zamówienia do dnia 31 lipca 2018 r. oraz postanowiły zwiększyć wynagrodzenie za realizację robót budowlanych, dotyczących poszerzenia jezdni północnej na odcinku ul. (...) od ul. (...) do skrzyżowania z ul. (...) o kwotę 128.939,35 zł brutto. Tym samym wynagrodzenie za realizację robót budowlanych, stanowiących przedmiot niniejszego zamówienia, będzie opiewało na kwotę 4.914.886,20 zł brutto.

Dowód: aneks nr (...) do umowy nr (...).272.12.2017 z dnia 12 kwietnia 2017 r. – k. 65-66, aneks nr (...) do umowy nr (...).272.12.2017 z dnia 25 czerwca 2018 r. – k. 67-70, aneks nr (...) do umowy nr (...).272.12.2017 z dnia 31 lipca 2018 r. – k. 71-75, pismo z dnia 6 października 2017 r. – k. 76-82.

Wady dokumentacji projektowej powodowały, że powód wykonywał na rzecz pozwanego dodatkowe lub zmienne roboty budowlane, inne niż te, które wynikały z pierwotnie przedłożonej powodowi dokumentacji projektowej. Dodatkowe lub zmienne roboty budowlane były wykonywane na podstawie podpisywanych przez strony protokołów konieczności. Strony podpisały łącznie 10 protokołów konieczności, tj: protokół konieczności nr 1 na wykonanie robót dodatkowych z dnia 31 sierpnia 2017 r., protokół konieczności nr 2 z dnia 30 marca 2018 r., protokół konieczności nr 3 z dnia 10 kwietnia 2018 r., protokół konieczności nr 4 z dnia 26 kwietnia 2018 r., protokół konieczności nr 5, protokół konieczności nr 6 z dnia 30 czerwca 2018 r., protokół konieczności nr 7 z dnia 4 lipca 2018 r, protokół konieczności nr 9 z dnia 16 lipca 2018 r., protokół konieczności nr 10 z dnia 18 lipca 2018 r.

Dowód: protokół konieczności nr 1 na wykonanie robót dodatkowych z dnia 31 sierpnia 2017 r. – k. 343, protokół konieczności nr 2 z dnia 30 marca 2018 r. – k. 344, protokół konieczności nr 3 z dnia 10 kwietnia 2018 r. – k. 345, protokół konieczności z dnia 26 kwietnia 2018 r. – k. 346, protokół konieczności nr 5 z dnia 5 maja 2015 r. – k. 347, protokół konieczności nr 6 z dnia 30 czerwca 2018 r. – k. 357, protokół konieczności nr 7 z dnia 4 lipca 2018 r. – k. 358, protokół konieczności nr 9 z dnia 16 lipca 2018 r. – k. 359, protokół konieczności nr 10 z dnia 18 lipca 2018 r. – k. 360.

Koszt prac dodatkowych nie ujętych w dokumentacji, a zleconych powodowi protokołami konieczności wyniósł 68.235,86 zł netto, tj. 83.930,11 zł brutto, zaś koszt prac dodatkowych spowodowanych zmianami zakresu i ilości robót w dokumentacji projektowej wynosił 334.785,10 zł netto, tj. 411.785,67 zł brutto. Natomiast koszty pośrednie związane z realizacją tych prac wyniosły 259.142,48 zł netto, tj. 318.745,25 zł brutto.

Suma kosztów poniesionych przez powoda w związku z wystąpieniem wad dokumentacji projektowej i ze zmianami dokumentacji projektowej w ramach realizacji zadania inwestycyjnego wyniósł 662.163,44 zł netto, tj. 814.461,03 zł brutto.

Dowód: opinia biegłego wraz z załącznikami – k. 895-975, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1013-1016, pismo biegłego z dnia 6 lipca 2022 r. – k. 1020-1023, pismo biegłego z dnia 31 sierpnia 2022 r. – k. 1020-1023.

Ostatecznie zadanie inwestycyjne zostało odebrane przez pozwaną w dniu 30 sierpnia 2018 r.

Dowód: protokół odbioru końcowego z dnia 30 sierpnia 2018 r. – k. 634-635.

Powód wnioskiem z dnia 18 grudnia 2018 r. kierowanym do Sądu Rejonowego we Włocławku zaważwał do próby ugodowej pozwaną w sprawie o zapłatę kwoty w wysokości 1.133.922,97 zł netto tytułem wynagrodzenia za roboty dodatkowe wykonane przez powoda na rzecz pozwanego oraz kosztów poniesionych przez powoda z powodu wydłużonej realizacji robót budowlanych, które powód realizował na rzecz pozwanego. Jednocześnie powód wniósł o wyznaczenie posiedzenia do dnia 20 stycznia 2019 r.

Dowód: wniosek o zaważwanie do próby ugodowej z dnia 18 grudnia 2018 r. – k. 466-468.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Stan faktyczny w sprawie został ustalony w oparciu o okoliczności bezsporne, dowody z dokumentów, zeznania świadków R. R. (k. 784-790), M. K. (1) (k. 803-807), D. K. (k. 809-814), T. C. (k. 816-818v), M. A. (k. 821-825), M. K. (2) – k. 827-831), M. U. (k. 833-835) oraz dowodu z opinii biegłego sądowego mgr inż. R. P. z dziedziny budownictwa o specjalności konstrukcyjno-budowlanej oraz w zakresie kosztorysowania i rozliczania robót budowlanych

Dokumenty urzędowe korzystając z domniemania zgodności z prawdą, sporządzone w przepisanej formie przez powołane do tego organy władzy publicznej i inne organy państwowe w zakresie ich działania, w myśl art. 244 § 1 k.p.c. stanowiły dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone.

Dokumenty prywatne stanowiły dowód tego, że osoba, która je podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie (art. 245 k.p.c.) i w tym znaczeniu przedstawione przez strony dokumenty nie zostały skutecznie zakwestionowane. Były bowiem jasne, kompletne i czytelne.

Sąd co do zasady dał wiarę zeznaniom wszystkim świadkom bowiem były spójne, logiczne oraz korelowały z pozostałym materiałem dowodowym.

Świadek M. K. (1) będący zastępcą kierownika projektu podczas realizacji zadania inwestycyjnego z ramienia powoda zeznał, że w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego powód stwierdził szereg wad dokumentacji projektowej, co skutkowało wstrzymywaniem robót. Ponadto świadek potwierdził, że każdorazowo fakt wystąpienia tych okoliczności był zgłaszany pozwanemu. Potwierdził również to, że wady dokumentacji projektowej powodowały, że powód wykonywał na rzecz pozwanego dodatkowe lub zmienne roboty budowlane, inne niż te, które wynikały z pierwotnie przedłożonej powodowi dokumentacji projektowej.

Świadek D. K. będący kierownikiem budowy realizacji zadania inwestycyjnego z ramienia powoda zeznał, że występowały wady w dokumentacji projektowej, co skutkowało wstrzymaniem robót i potwierdził, że każdorazowo fakt wystąpienia tych okoliczności był zgłaszany pozwanemu. Potwierdził również to, że wady dokumentacji projektowej powodowały, że powód wykonywał na rzecz pozwanego dodatkowe lub zmienne roboty budowlane, inne niż te, które wynikały z pierwotnie przedłożonej powodowi dokumentacji projektowej.

Świadek T. C., który w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego zajmował się bezpośrednim kontaktem z powodem, inspektorami nadzoru inwestorskiego, projektami, etc. potwierdził między innymi, że w sprawie błędnej dokumentacji projektowej odbyło się kilka spotkań pomiędzy stronami oraz potwierdził, że powód informował pozwanego o niedoszacowaniu projektu.

Świadek M. A. będący przedstawicielem wykonawcy dokumentacji projektowej na potrzeby zadania inwestycyjnego - (...), T. sp.j. we W. potwierdził między innymi, że w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego zachodziła potrzeba zmian dokumentacji projektowej oraz, że były nanoszone dokumentacji projektowej w ramach sprawowanego nadzoru autorskiego.

Świadek M. K. (2) z kolei w swoich zeznaniach przedstawiła tryb postępowania w sprawach o związanych z zamówieniami publicznymi, w tym przedstawiła tryb postępowania w ramach przedmiotowego zadania inwestycyjnego. Zeznała również, że w sprawie błędnej dokumentacji projektowej odbyło się kilka spotkań pomiędzy stronami.

Świadek M. U. która w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego zajmował się bezpośrednim kontaktem z powodem, inspektorami nadzoru inwestorskiego, projektami, etc. zeznała, że w trakcie realizacją zadania inwestycyjnego były nanoszone zmiany dokumentacji projektowej w ramach sprawowanego nadzoru autorskiego. Poza tym świadek nie pamiętała większości okoliczności i nie potrafiła dokładnie odpowiedzieć na zadawane jej pytania.

Postanowieniem wydanym na posiedzeniu niejawnym w dniu 5 października 2021 r. (k. 873) Sąd dopuścił dowód z opinii biegłego sądowego mgr inż. R. P. z dziedziny budownictwa o specjalności konstrukcyjno-budowlanej oraz w zakresie kosztorysowania i rozliczania robót budowlanych na okoliczność istnienia wad dokumentacji projektowej, kosztów poniesionych przez powoda w związku z wystąpieniem ewentualnych wad dokumentacji projektowej i ze zmianami dokumentacji projektowej, wpływu ewentualnych wad dokumentacji projektowej na terminowość inwestycji wysokości i zasadności kosztów poniesionych przez powoda w związku z realizacją zadania inwestycyjnego w wydłużonym terminie, wysokości i zasadności kosztów poniesionych przez powoda w związku z realizacją na rzecz pozwanej robót dodatkowych i zamiennych, możliwości przewidzenia przez powoda na etapie składania oferty wad dokumentacji projektowej, a w konsekwencji możliwości przewidzenia przez powoda dodatkowych kosztów, w tym kosztów ogólnych oraz kosztów związanych z wykonaniem robót dodatkowych i zamiennych.

Sąd co do zasady w całości podzielił ustalenia i wnioski zawarte w opiniach biegłego sądowego mgr inż. R. P. z dziedziny budownictwa o specjalności konstrukcyjno-budowlanej oraz w zakresie kosztorysowania i rozliczania robót budowlanych albowiem były one precyzyjne, przekonujące i nie budziły wątpliwości Sądu, zaś w powiązaniu z treścią pozostałych dowodów przeprowadzonych w sprawie, w tym z dowodami z dokumentów oraz z zeznań świadków, w sposób jednoznaczny udzielały odpowiedzi na pytania zawarte w tezie postanowienia dowodowego Sądu z dnia 5 października 2021 r. (k. 873).

Biegły w sporządzonej przez niego opinii przede wszystkim w sposób szczegółowy wyjaśnił, że obliczając koszt prac dodatkowych nie ujętych w dokumentacji a zleconych powodowi protokołami koniecznymi oraz koszt prac dodatkowych spowodowanych zmianami zakresu i ilości robót w dokumentacji projektowej dokonał w oparciu o przedmiar (ilości robót) przedstawiony przez powoda i ceny jednostkowe ujęte w kosztorysie ofertowym powódki bądź w przypadku ich braku w kosztorysie na podstawie biuletynu S. i wyceny rynkowej prac. Ponadto biegły ustosunkowując się do kosztów ogólnych spowodowanych wydłużeniem terminu realizacji robót wskazał, że zgodnie z zasadami obowiązującymi w kosztorysowaniu robót budowlanych oblicza się je przy metodzie wskaźnikowej jako jeden z narzutów kosztorysu określany procentowo w odniesieniu do robocizny i sprzętu, zgodnie z wzorem: $K. = W. \times (R_j + S_j) / 100\%$

gdzie: K. - koszty pośrednie, W. - wskaźnik kosztów pośrednich, R_j - koszt robocizny, S_j - koszt pracy sprzętu. Wyjaśniając przy tym, że koszty pośrednie obejmują: - koszty ogólne budowy, - koszty zarządu. Koszty ogólne budowy, to koszty ponoszone w odniesieniu do danej, konkretnej budowy, a nie objęte kosztami bezpośrednimi w jakiegokolwiek pozycji kosztorysowej. Koszty te obejmują takie wydatki jak, np.: - płace personelu stałego budowy, np. kierownika budowy, kierowników robót, majstrów itp., - koszty zaplecza budowy, np. wynajmu lub amortyzacji baraków i innych elementów zaplecza budowy, wody, energii elektrycznej i innych mediów, itd., narzędzia, - ewentualne koszty zatrudnienia pracowników zamiejscowych (np. diety), - inne (np. ubezpieczenie, ochrona itd.). Koszty zarządu obejmują natomiast koszty utrzymania całego przedsiębiorstwa, jego kierownictwa, siedziby, koszty biurowe, itd. Wyjaśnił również, że zgodnie z biuletynem cen regionalnych w budownictwie S. średnia wartość narzutu kosztów pośrednich obowiązująca w III kwartale 2017r. (w okresie realizacji spornych prac przez powódkę) w województwie (...) dla robót ogólnobudowlanych - inwestycyjnych wynosiła 64,3%. Ponadto biegły wskazał jakie są najistotniejsze wady dokumentacji projektowej bądź opóźnienia w przekazaniu niezbędnej dokumentacji zamiennej oraz w sposób wyczerpujący wyjaśnił wpływ wad dokumentacji projektowej na terminowość wykonania przez powoda zadania inwestycyjnego.

Odnosząc się z kolei do wniosku dowodowego pozwanego o dopuszczenie dowodu innego biegłego – specjalisty do spraw inwestycji drogowych, w tym miejscu podkreślić należy, że zgodnie utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa, dowód w postaci opinii biegłego polega ocenia na podstawie właściwych dla jej podmiotu kryteriów zgodności

z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziomu wiedzy biegłego, podstaw teoretycznych, a także sposobu motywowania oraz stopnia stanowczości wyrażonych we wnioskach. Opinia biegłego nie podlega, jak dowód na stwierdzeniu faktów, weryfikacji w oparciu o kryterium prawdy i fałszu, lecz poprzez pozytywne lub negatywne uznanie wartości rozumowania zawartego w opinii. Opinia biegłego jest niejasna wtedy, gdy jej wnioski końcowe są nielogiczne, nieścisłe lub obwarowane takimi zastrzeżeniami, iż nie można ustalić, jaki ostatecznie pogląd przyjmuje biegły, a także wówczas, gdy sformułowana jest w sposób tak zawily, że jest niezrozumiała lub gdy jej wnioski końcowe nie znajdują oparcia w badaniach opisanych przez biegłego. Za opinię niepełną uznać należy taką opinię, która nie uwzględnia lub pomija niezbędne czynności badawcze, co ma wpływ na jej końcowe wnioski lub też nie odpowiada na wszystkie pytania lub zagadnienia wskazane przez sąd w tezie dowodowej (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2017 r., I CSK 142/15, LEX nr 2269098). Zatem, jeśli opinia biegłego nie zawiera niejasności, wewnętrznych sprzeczności ani luk, oparta została na materiale dowodowym zgromadzonym w sprawie, biegły w sposób należyty uzasadnił swoje wnioski (tj. w szczególności przedstawił tok swego rozumowania w sposób poddający się kontroli pod względem logiki), a konkluzje opinii są konkretne i przekonujące oraz wynikają z przeprowadzonych przez biegłego czynności oraz toku rozumowania, to brak jest podstaw do uznania takiej opinii za nieprzydatną dla rozstrzygnięcia sprawy i przeprowadzania na podstawie art. 286 k.p.c. dodatkowego dowodu z opinii innych biegłych lub uzupełniającej opinii przez tego samego biegłego tylko z tej przyczyny, że strona postępowania nie zgadza się z treścią opinii (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18 stycznia 2017 r. V ACa 344/16, LEX nr 2233017). Jednocześnie wskazać należy, że to strona kwestionująca opinię biegłego powinna wykazać się niezbędną aktywnością i wykazać błędy, sprzeczności lub inne wady w opiniach biegłego, które dyskwalifikują istniejące opinie ewentualnie uzasadniają powołanie dodatkowych opinii. W ocenie Sądu okoliczności, na które powoływał się pozwany nie były na tyle doniosłe ani przekonujące, aby podważyć zaufanie do kategorycznego stanowiska biegłego. W ocenie Sądu nie uzasadnia potrzeby powołania innego biegłego jedynie ta okoliczność, że wydana już w sprawie opinia jest dla strony niekorzystna. Ponadto podkreślić należy, że biegły udzielił odpowiedzi na pytanie sformułowane w tezie dowodowej, a także w sposób szczegółowy odpowiadał na pytania stron, zastrzeżenia stron zawarte w zastrzeżeniach do opinii. Trzeba jednocześnie zaznaczyć, iż biegły jest osobą odznaczającą się niekwestionowanymi kwalifikacjami, kompetentną i posiada duże doświadczenie w sporządzaniu tego typu opinii. Nie można również pomijać tego, że biegły swoje stanowisko w tym przedmiocie sformułował po zapoznaniu się ze zgromadzoną w aktach sprawy dokumentacją, a została zatem sporządzona nie na podstawie arbitralnej i formułowanej a priori oceny, lecz w oparciu o obiektywny i rzetelnie zebrany materiał badawczy, który potwierdzał prawidłowość wyrażonych przez biegłego twierdzeń.

W konsekwencji powyższego Sąd postanowieniem wydanym na posiedzeniu niejawnym z dnia 8 września 2022 r. oddalił wnioszek dowodowy pozwanego o dopuszczenie dowodu innego biegłego – specjalisty do spraw inwestycji drogowych.

Wobec tego, że postępowanie dowodowe zostało przeprowadzone w całości, Sąd uznał, iż nie ma potrzeby wyznaczania rozprawy i na podstawie art. 15 z.zs² ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...)19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, tj. z dnia 16 października 2020 r.. DZ.U. 2020 r. poz. 1842, ze zm., skierował rozpoznanie sprawy na posiedzenie niejawne, na którym po uprzednim odebraniu od stron stanowisk na piśmie, nastąpiło zamknięcie rozprawy i wydanie wyroku (k. 1035).

W niniejszej sprawie powód wskazywał na wady w dokumentacji projektowej które powodowały konieczność wprowadzenia do niej licznych zmian. Powyższa okoliczność, prócz tego, że wywołała konieczność wstrzymania robót budowlanych spowodowała również konieczność wykonania przez powoda na rzecz pozwanej robót dodatkowych i zamiennych, powodując poniesienie przez powoda dodatkowych kosztów. W ocenie powoda, łączne dodatkowe wynagrodzenie na rzecz powoda, która powinna była uiszczyć pozwana w związku z wadami dokumentacji projektowej powinno wynosić 1.132.595,84 zł, na które składają się kwota 88.822,51 zł z tytułu robót dodatkowych nie ujętych w dokumentacji, a które zlecone zostały protokołami konieczności, kwota 541.673,56 zł z tytułu robót dodatkowych

spowodowanymi zmianami zakresu i ilości robót w dokumentacji projektowej oraz kwota 502.097,78 zł z tytułu kosztów ogólnych spowodowanych wydłużeniem terminu realizacji robót.

Pozwany kwestionował z kolei zarzut błędnego sporządzenia dokumentacji projektowej i podnosił, że dokumentacja projektowa, na podstawie której realizowano inwestycje nie była wadliwa. Ponadto pozwany z ostrożności procesowej kwestionował wysokość dochodzonego pozwem roszczenia i wskazywał na braki dowodowe w powyższym zakresie.

Istota sporu między stronami sprowadzała się zasadniczo do ustalenia czy dokumentacja projektowa faktycznie została sporządzona wadliwie i do ustalenia wysokości dochodzonego przez powoda roszczenia za wykonane roboty dodatkowe.

Pozwany wbrew obowiązкови wynikającemu z art. 354 § 1 i 2 k.c. bezzasadnie odmówił współpracy z powodem przy wykonaniu umowy, nie uwzględniając jej celu oraz zasad współżycia społecznego, postrzeganych w kontekście zasad uczciwego obrotu. Z tego względu, skoro wszystkie prace dodatkowe i zamienne powoda były konieczne do prawidłowego wykonania zobowiązania, to odmowa ze strony pozwanego zawarcia dodatkowej umowy była nieuzasadniona, a brak zapłaty za te prace jest równoznaczny z uzyskaniem przez niego kosztem powoda świadczenia nienależnego w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.

W ocenie Sądu podstawą dochodzonego roszczenia jest art. 405 k.c. Zgodnie z art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Jak zaś stanowi art. 410 § 1 k.c., przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego, stanowiącego jedną z form bezpodstawnego wzbogacenia. Wedle definicji ustawowej z art. 410 § 2 k.c., świadczenie jest nienależne, jeżeli ten kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstaw świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia. W praktyce, instytucja bezpodstawnego wzbogacenia znajduje szerokie zastosowanie w rozliczeniu robót budowlanych, w sytuacjach gdy z jakichkolwiek przyczyn zawarta między stronami umowa okazała się nieważna, a zanim to nastąpiło, choćby w części, strony, czy przynajmniej jedna z nich, podjęły się jej wykonywania. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem nauki i judykatury przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu należy stosować wtedy, gdy brak innej podstawy prawnej, na jakiej możliwe byłoby przywrócenie równowagi majątkowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., sygn. akt IV CSK 27/09). W orzecznictwie sądowym nie jest również kwestionowane to, iż gdy powód domaga się zasądzenia określonej kwoty pieniężnej na podstawie umowy zawartej z pozwanym, sąd - stwierdziwszy nieważność tej umowy - może uwzględnić powództwo na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu, bez potrzeby dokonywania przez powoda przedmiotowej zmiany powództwa (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2011 r., sygn. akt II CSK 414/10).

Na gruncie art. 405 k.c. i następnich zobowiązania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia powstają w razie spełnienia się przesłanek w postaci wzbogacenia jednego podmiotu, zubożenia innego, związku między tym wzbogaceniem i zubożeniem oraz braku podstawy prawnej tego wzbogacenia.

Sąd w niniejszej sprawie stwierdził, iż po stronie powoda powstało względem pozwanego roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Zauważyć należy, iż samo wzbogacenie w rozumieniu art. 405 k.c. może mieć różny charakter. Jest nią przede wszystkim zwiększenie się aktywów określonego podmiotu, poprzez zwiększenie się wartości konkretnej rzeczy lub prawa czy też rozszerzenie jego zakresu. Korzyścią może być jednak także zmniejszenie obciążeń majątku przez np. uwolnienie od długu. Spornym nie jest także to, że bezpodstawne wzbogacenie może polegać także na uniknięciu zmniejszenia majątku poprzez zaoszczędzenie koniecznego wydatku. Zaoszczędzenie wydatku prowadzi do wzbogacenia, o ile jest to wydatek, który wzbogacony musiałby obiektywnie ponieść. W szczególności jego źródłem może być korzystanie z cudzej pracy (usług), przy czym należy mieć na uwadze, iż może ono prowadzić do wzbogacenia dwojakiego rodzaju, poprzez albo zaoszczędzenie wydatku na tą konieczną dla wzbogaconego pracę (usługę), albo zwiększenie majątku wskutek niej. Rozróżnienie tych dwóch form korzystania przez wzbogaconego opiera się na różnicowaniu w trwałości efektu świadczonych usług. Sąd uznał, iż roboty dodatkowe

lub zamiennie świadczone przez powoda na rzecz pozwanej wobec ujawnionych wad dokumentacji projektowej stanowiły bezpodstawne wzbogacenie tej ostatniej. Ujęte na nich i rzeczywiście wykonane prace budowlane doprowadziły bowiem do zaoszczędzenia wydatków pozwanej jako inwestora i przyczyniły się do zwiększenia jej majątku poprzez zrealizowanie inwestycji budowlanej. Dla pozwanej usługi świadczone przez powoda miały charakter konieczny.

Jak ustalono bowiem w stanie faktycznym w trakcie realizacji zadania inwestycyjnego powód stwierdził szereg wad dokumentacji projektowej bądź opóźnień w przekazywaniu niezbędnej dokumentacji zamiennej, zaś waga i liczba zgłoszonych wad była na tyle duża, że fizycznie uniemożliwiła powodowi realizację zadania inwestycyjnego w terminie, wymuszając poprzez to przerwy w realizacji umowy.

Po pierwsze u przyczyn leżących u podstaw zmiany (wydłużenia) terminu realizacji umowy należy przywołać wprost zapisy aneksów nr (...) spisanych przez strony niniejszego postępowania. W załączniku do aneksu nr (...) (k. nr 67-70) przedstawiono zestawienie robót, które mogą być podstawą wydłużenia terminu realizacji przedmiotu umowy. W zestawieniu tym znalazły się następujące pozycje:

1. Opóźnienie MPWiK na odcinku od km 0+470 do km 0+750 (od 19.08.2017 - deklarowany termin zakończenia robót przez MPWiK; 25.09.2017 r. - rzeczywisty termin zakończenia robót) 37 dni.
2. Kolizja pomiędzy nowobudowanym kolektorem kanalizacji deszczowej na odcinku od studni D2/4 do D2/5 z niezlokalizowanym przyłączem kanalizacji sanitarnej 19 lipca 2017 r. do dnia 21 lipca 2017 r. - 2 dni.
3. Kolizja z przyłączem kanalizacji sanitarnej na wysokości posesji Grodzka 75 od dnia 26 lipca 2017 r. do dnia 21 sierpnia 2017 r. - 26 dni.
4. Kolizja kanalizacji sanitarnej z projektowaną kanalizacją deszczową przy nieruchomości przy ul. (...);
5. Kolizja projektowanej kanalizacji deszczowej z istniejącą kanalizacją sanitarną na wysokości posesji przy ul. (...) od 26 września 2017 r. do 27 września 2017 r. - 1 dzień.
6. Kolizja projektowanej kanalizacji deszczowej z istniejącą kanalizacją sanitarną na wysokości posesji przy ul. (...) od dnia 3 października 2017 r. do dnia 4 października 2017 r. - 1 dzień.
7. Rozwiązanie dotyczące kwestii muru oporowego od dnia 25 września 2017 r. do dnia 13 grudnia 2017 r. - 78 dni.

Z powyższego zestawienia jednoznacznie wynika, że zasadniczą przyczyną wydłużenia terminu realizacji przedmiotu umowy było oczekiwanie na rozwiązanie dot. kwestii muru oporowego. Spowodowało ono wydłużenie w/w terminu aż o 78 dni. Kolejną istotną przyczyną było opóźnienie MPWiK na odcinku od km 0+470 do km 0+750, które spowodowało wydłużenie terminu o kolejne 37 dni. Poza tym w trakcie realizacji inwestycji przez powoda miały miejsce liczne kolizje instalacjami i urządzeniami posadowionymi w pasie drogowym, które doprowadziły do wydłużenia terminu o dodatkowe 30 dni. W sumie okoliczności te doprowadziły do wydłużenia terminu realizacji inwestycji przez powoda o 145 dni. Na str. 1 w/w aneksu wskazano, w oparciu o § 16 ust. 1 pkt 1 umowy, że przedmiotowe w/w okoliczności, stanowiące przesłanki do przedłużenia terminu realizacji zamówienia, mają charakter zdarzeń niezależnych od wykonawcy. Podobną informację zapisano również w aneksie nr (...) (k. nr 71-75), w którym zwiększono wynagrodzenie należne wykonawcy do kwoty 4.914.886,20 zł brutto oraz przedłużono mu termin realizacji inwestycji do dnia 31.07.2018r. W w/w aneksie podano, że uzasadnieniem przedmiotowych zmian był szeroko pojęty interes społeczny i postulaty mieszkańców osiedla (...) i związana z tym konieczność zmian w dokumentacji projektowej. Jak wynika z zapisów przedmiotowych aneksów na przedmiotowe, wyszczególnione w nich okoliczności, stanowiące przesłanki wydłużenia terminu umowy wykonawca, czyli powód nie miała wpływu, gdyż „miały one charakter zdarzeń niezależnych od wykonawcy” i w związku z powyższym, „nie mogły one zostać w kalkulowane przez powoda na etapie przygotowania się do przedmiotowej inwestycji. Nie można bowiem bezkrytycznie zakładać, że wykonawca mający zgodnie z umową podstawową zrealizować swoje prace w przeciągu

8,5 miesiąca tj. od 12 kwietnia 2017. do 31 grudnia 2017r. brał pod uwagę (szacował) możliwość przedłużenia tego terminu o dodatkowe blisko 5 miesięcy (145 dni mając na uwadze wyłącznie roboty przedstawione w aneksie nr (...)) bez możliwości dochodzenia z tego tytułu żadnych dodatkowych roszczeń finansowych (kosztów ogólnych). Należy, jednakże przyznać, że nie wszystkie z w/w okoliczności spowodowane były błędami projektowymi, część z nich, jak chociażby kwestia muru oporowego podyktowana była prośbą właściciela posesji położonej przy ul. (...) - dz. 24/1 i 24/2. Powyższa okoliczność nie zmienia faktu, że czas oczekiwania przez powoda na rozwiązanie tej kwestii i opracowanie niezbędnej dokumentacji zamienną wyniósł aż 78 dni tj. ponad 2,5 miesiąca. Podobnie kwestia konieczności skorelowania robót wykonawcy z robotami realizowanymi przez gestorów sieci nie może być rozpatrywana jako błąd projektowy. Nie sposób przy tym jednakże pominąć faktu, iż przebudowa sieci wodociągowej prowadzona przez MPWiK na odcinku od km 0+470 do km 0+750 trwała znacznie dłużej aniżeli pierwotnie zadeklarowano (z aneksu nr (...) wynika, iż roboty miały zostać zakończone do 19 sierpnia 2017r., podczas gdy faktycznie zakończono je dopiero 25 września 2017 r., tj. 37 dni później). Tym samym, powód mógł wcześniej przewidzieć faktyczny termin zakończenia tych prac przez MPWiK i wkalkulować go w swoją wycenę całej inwestycji. W konsekwencji powód nie miał możliwości przewidzenia na etapie składania oferty wad dokumentacji projektowej, licznych kolizji z instalacjami i urządzeniami posadowionymi w pasie drogowym, wydłużonego terminu prac realizowanych przez gestorów sieci (MPWiK) czy też znaczących opóźnień w przedstawianiu dokumentacji projektowej zamienną wynikającej m.in. z próśb i wniosków (...) składanych już w trakcie realizacji przedmiotowej inwestycji przez powoda. Należy przy tym przyjąć, że powód mógł zakładać, że dojdzie do pewnych utrudnień w realizacji jej prac chociażby ze względu na kolizję z niezinventaryzowanymi elementami uzbrojenia terenu, ale na pewno nie liczyła się z tym, że będzie ich aż tak dużo a opóźnienia tak znaczące. Jak wskazał biegły w sporządzonej przez siebie opinii zasadnym na etapie składania oferty wydaje się szacowanie ewentualnego wydłużenia terminu realizacji prac przewidzianego w umowie podstawowej o około 10%, tj. w przedmiotowym przypadku o jakieś 4 tygodnie, a nie o całe 7 miesięcy, co wynika z zapisów aneksów nr (...) do umowy podstawowej (pierwotny termin zakończenia prac bowiem to 31 grudnia 2017 r., zaś termin wynikający z aneksu nr (...) to 31 lipca 2018 r.). Stwierdzić zatem należało, iż powód nie miał również możliwości przewidzenia dodatkowych kosztów, w tym przede wszystkim kosztów ogólnych związanych z w/w opóźnieniami. Co w konsekwencji sprowadzało do uznania, że dokumentacja projektowa nie była wykonana dostatecznie należyście, tj. w sposób umożliwiający prawidłowe wykonanie zadania publicznego, co powodowało wykonaniem przez powoda robót dodatkowych lub zamiennych w ramach realizacji zadania inwestycyjnego.

Odnosząc do robót dodatkowych nie ujęte w dokumentacji, które zostały zlecone powodowi protokołami konieczności w kwocie 68.235,86 zł netto, tj. 83.930,11 zł brutto w ocenie Sądu są w pełni uzasadnione. Jak wynika bowiem z akt sprawy konieczność wykonania przedmiotowych robót została potwierdzona przez przedstawiciela inwestora na budowie (Gminę M. W.) tj. inspektora branży drogowej U. K. (protokoły konieczności od nr 1 do nr 10 - k. 343-360). Co do robót dodatkowych spowodowanych zmianami zakresu i ilości robót w dokumentacji projektowej w kwocie 334.785,10 zł netto, tj. 411.785,67 zł brutto to w ocenie Sądu, także i one są w pełni uzasadnione. Należy przy tym zauważyć, iż z akt sprawy nie wynika, by pozwany kwestionowała fakt realizacji przez powódkę większego zakresu robót w stosunku do tego przyjętego w kosztorysie ofertowym. Pozwana sama w odpowiedzi na pozew przytaczał szereg okoliczności, które mogły mieć na to wpływ tj.:

- potrzeba usuwania kolizji z instalacjami i urządzeniami posadowionymi w pasie drogowym i związana z tym konieczność ponoszenia kosztów ewentualnych napraw urządzeń sieci uzbrojenia podziemnego i naziemnego oraz budowli (urządzeń, elementów zagospodarowania terenu), znajdujących się w sąsiedztwie prowadzonych robót,
- konieczność wykonania muru oporowego, zlokalizowanego na odcinku od km 0+515 do km 0+548 po prawej stronie drogi, w oparciu o projekt zamienny (powyższe podyktowane było prośbą właściciela posesji położonej przy ul. (...) - dz. 24/1 i 24/2).

- konieczność uwzględnienia inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców osiedla (...) związanych z poszerzeniem (utworzeniem dwóch pasów ruchu) jezdni południowej na odcinku ul. (...) od ul. (...) do ul. (...) (związana z tym zagadnieniem kwestia dodatkowego wynagrodzenia i zmiany terminu rozwiązana została aneksem nr (...) do umowy).

Natomiast ustosunkowując się do kosztów ogólnych spowodowanych wydłużeniem terminu realizacji robót to one również są uzasadnione w realiach niniejszej sprawy i nie powinny przekroczyć 259.142,48 zł netto, tj. 318.745,25 zł brutto.

Reasumując zatem konieczny charakter zleconych robót wynikał zarówno z twierdzeń świadków, jak i opinii biegłego sądowego. Tym samym po stronie pozwanej powstało wzbogacenie, które z racji jego istoty (zaoszczędzenie wydatków) nie mogło zostać zużyte i utracone, w rozumieniu art. 409 k.c., zresztą i tak nie sposób byłoby mówić o braku powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu, w sytuacji korzystania pozwanej z efektów nieodpłatnej pracy powoda. Po stronie zaś powoda nastąpiło zubożenie. Powód spełnił bowiem świadczenie w postaci wykonania robót budowlanych. Świadczenie to, zmierzające do wykonania zobowiązania, nie spotkało się ekwiwalentnym świadczeniem strony przeciwnej. Powód zaangażował czas i środki, by jego przedsiębiorstwo mogło wykonać wyżej wskazane, które jednak nie zostały przez odbiorcę jego prac zrekomensowane. Niewątpliwy jest przy tym związek pomiędzy zubożeniem powoda, a wzbogaceniem pozwanej. To właśnie kosztem powoda, pozwany (inwestor) zaoszczędziła niezbędne wydatki korzystając z owoców pracy powoda. Usługi wykonane przez powoda stanowiły jego zubożenie, ich nieodpłatne uzyskanie przez inwestora jako już wskazano stało się podstawą jego wzbogacenia.

Wymóg uzyskania korzyści bez podstawy prawnej, w rozumieniu art. 405 k.c. oznacza jej uzyskanie bez oparcia w prawidłowo ukształtowanej i skutecznie wyrażonej woli zubożonego. Korzyść, której dotyczy art. 405 k.c., musi być uzyskana bez podstawy prawnej jakiegokolwiek rodzaju. Jest tak wówczas, gdy u jej podstaw nie leży ani czynność prawna, ani przepis ustawy, ani orzeczenie sądu lub decyzja administracyjna (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 1998 r., sygn. akt III CKN 18/98). Bezsprene brak było podstawy prawnej do świadczenia przez powódkę robót dodatkowych na rzecz pozwanej (...). Strony te nie były ze sobą związane jakimkolwiek węzłem umownym (czy to zawiązanym ustnie, pisemnie czy w inny sposób), który obligowałby powoda do wykonywania usług na rzecz pozwanego. Podstawy świadczeń nie sposób się również doszukać w przepisach jak i aktach stosowania prawa. Sąd miał na uwadze, iż bezpodstawne wzbogacenie wyklucza także istnienie podstawy prawnej przysporzenia mającej źródło w ważnej umowie zawartej przez wzbogaconego z osobą trzecią (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2005 r., sygn. akt V CK 389/05). W okolicznościach niniejszej sprawy ta zasada nie mogła jednak ubezskuteczyć roszczenia powoda. W ustalonym stanie faktycznym nie zostało bowiem wykazane, by rzeczywiście prace wykonane przez powoda mieściły się w zakresie prac zleconych przez pozwanego osobie trzeciej.

Wobec powyższego, Sąd stwierdził, iż pozwany, korzystając z pracy świadczonej przez powoda, uzyskała jego kosztem korzyść majątkową (zaoszczędzenie koniecznych wydatków) bez podstawy prawnej, co czyni ją na gruncie art. 405 i 410 k.c., zobowiązaną do zwrotu wartości tychże świadczeń.

W odniesieniu do kwestii tego jak określić wartość podlegającą zwrotowi, wskazać należy, iż odpowiadać ona powinna wartości rynkowej usług, które pozwany bezpłatnie uzyskała kosztem powoda. Bezpodstawne wzbogacenie nastąpiło bowiem w takim zakresie, w jakim pozwany zaoszczędził ponoszenia niezbędnych wydatków. Uznać zatem należy, że wydatki te odpowiadają sumie jaką pozwany wydatkować by musiał, by te same usługi zostały mu wyświadczone w warunkach wolnorynkowych (porównaj Kodeks Cywilny. Komentarz, pod red. K. Osajdy).

Przy wycenie wartości robót dodatkowych Sąd w całości oparł się na ustaleniach biegłego, który ustalił szacowaną sumę kosztów poniesionych przez powoda w związku z wystąpieniami wad dokumentacji projektowej i ze zmianami dokumentacji projektowej w ramach realizacji przedmiotowej inwestycji na kwotę 662.163,44 zł netto (68.235,86 + 334.785,10 + 259.142,48), tj. 814.461,03 zł brutto.

Mając powyższe względy na uwadze, Sąd zasądził od pozwanej na rzecz powoda 814.461,03 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 21 lutego 2019 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

Oparcie się przy wyrokowaniu o wycenę wykonanych robót dodatkowych i zamiennych w okresie wykonywania robót przez powoda nie oznacza jednak, by Sąd wyrokiem dopiero kształtował zobowiązanie i orzeczenie miało charakter konstytutywny. Przeciwnie nawet – zobowiązanie pozwanego do zwrotu uzyskanego bezpodstawnie wzbogacenia, nastąpiło z samą tylko chwilą wyświadczenia przez powoda bez podstawy prawnej usług na rzecz pozwanego. Nie stoi to zatem na przeszkodzie do zasądzenia odsetek od chwili wymagalności tego roszczenia. W związku z powyższym na podstawie art. 481 § 1 k.c., powód może żądać odsetek za czas opóźnienia się pozwanego ze spełnieniem świadczenia. Roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia mają charakter bezterminowy. Żaden przepis nie wskazuje konkretnie w jakim terminie należy je spełnić. Zastosowanie znajduje zatem art. 455 k.c., zgodnie z którym jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. W niniejszej sprawie odsetki ustawowe należało liczyć od dnia 21 lutego 2019 r., czyli od dnia następującego po dniu, na który Sąd Rejonowy we Włocławku wyznaczył posiedzenie w sprawie wniosku powoda o zawezwanie pozwanej do próby ugodowej, a na które to posiedzenie pozwany nie stawiał się.

O kosztach procesu Sąd orzekł w punkcie 3 wyroku na podstawie art. 100 k.p.c. stosując stosunkowe rozdzielanie kosztów. Powód wygrał niniejsze postępowanie w 72 %. Koszty, które poniósł powód to opłata od pozwu w kwocie 56630 zł, koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa – 10817 zł, koszty opinii biegłego 10230,62 zł. Natomiast koszty które poniósł pozwany to koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa – 10817 zł. Po stosunkowym rozdzieleniu kosztów Sąd zasądził dla powoda kwotę 52899,12 zł . Nie podlegał uwzględnieniu wniosek powoda o zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania związanego z zawezwaniem do próby ugodowej, albowiem nie wykazano ich wysokości. Powód złożył jedynie do akt wniosek o zawezwanie do próby ugodowej, brak natomiast potwierdzenia uiszczenia opłaty. Powód w tym zakresie nie złożył żadnych wniosków dowodowych.

SSO Stella Czołgowska